

นักกฎหมายเล่าเรื่อง (Storytelling from Lawyer)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (ตอนที่ 1)

Juvenile Justice (소년 심판) (Part 1)

ภรณ์ เกราะแก้ว*

ผู้พิพากษาประจำศาล ช่วยทำงานชั่วคราวในตำแหน่งผู้พิพากษา
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานศาลยุติธรรม

Poranee Krawkeo

Junior Judge acting Judge of the

Nakhon Si Thammarat Juvenile and Family Court of Justice

วันที่รับบทความ 31 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ 12 มิถุนายน 2565; วันที่ตอบรับบทความ 20 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

“ได้ยืมว่าถ้าอายุยังไม่ถึง 14 ปี ถึงจะฆ่าคนก็ไม่ต้องติดคุก จริงหรือเปล่า” ประโยคหนึ่งในตัวอย่างสั้นของซีรีส์เรื่อง “Juvenile Justice”¹ ที่เด็กชายวัย 13 ปีพูดกับผู้พิพากษา

ที่พิจารณาคดีด้วยท่าทีที่ไม่เกรงกลัวซ้ำยัง
ระเปิดอารมณ์ฆ่าด้วยเสียงหัวเราะลั่นห้อง
พิจารณาคดีทำเอาผู้พิพากษากับเจ้าหน้าที่
ในห้องพิจารณาถึงกับหยุดชะงัก เด็กชาย
คนดังกล่าวถูกดำเนินคดีหลังก่อเหตุฆาตกรรม

* นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; เนติบัณฑิตไทย สำนัก
อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา; อีเมลติดต่อ k.poraneelaw1994@gmail.com

¹ Netflix Thailand, Juvenile Justice Highlight - สุดพีค! เป็นเด็ก ฆ่าคนไม่ติดคุกจริง
หรือไม่! [ออนไลน์], 7 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=spkY0LCdSn8>

หั่นศพเด็กชายวัย 9 ปีซึ่งเป็นเพื่อนบ้านอย่างเลือดเย็น หลังเกิดเหตุเด็กชายผู้ก่อเหตุเข้ามาอบตัวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่าเขาเป็นฆาตกรพร้อมขวานที่ใช้เป็นอาวุธโดยไม่มีท่าทีสะทกสะท้านและอ้างว่าเขามีอาการป่วยเป็นโรคจิตเภท เหตุการณ์ดังกล่าวแม้จะเป็นเพียงเรื่องสมมติ แต่นับว่าใกล้เคียงกับเรื่องจริงในสังคมไทยปัจจุบันอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565 ผู้ก่อเหตุเป็นเด็กหญิงอายุ 14 ปี วางแผนให้เด็กชายอายุ 16 ปี ซึ่งเป็นคนรักลงมือฆาตกรรมและทำร้ายพี่ชายของตนหลังถูกกีดกันความรักที่สะท้อนจิตใจและหตุไม่แพ้เรื่องสมมติ² นำมาสู่การตั้งคำถามและเสียงสะท้อนของคนในสังคมว่าปัจจุบันเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่ออกอาจะสะท้อนชั่วร้ายกับเป็นผู้ใหญ่เหตุใดกฎหมายจึงยังคุ้มครอง เป็นเด็กทำผิดแล้วไม่ติดคุกจริงหรือไม่ รวมถึงการตั้งประเด็นย้อนกลับไปในสังคมว่า “แท้จริงแล้วเด็กอาจไม่ใช่ผ้าขาวบริสุทธิ์” ดังที่เคยเปรียบเทียบกันในสังคมมายาวนานชวนให้ผู้เขียนนึกย้อนมาถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่ปัจจุบันมีกฎหมายและมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะแยกต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดีอาญาทั่วไปที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด บทความนี้จะพาผู้อ่านไปรู้จักกฎหมายและกระบวนการพิเศษเหล่านี้ว่าเหตุใดกฎหมายจึงต้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดไว้โดยเฉพาะ มีกระบวนการและมาตรการพิเศษต่าง ๆ แทนการพิพากษาลงโทษอย่างผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่อย่างไรบ้างและในความเป็นจริงแล้วมาตรการพิเศษเหล่านั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้แท้จริงหรือไม่ เพียงใด

คำสำคัญ: การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน, ศาลเยาวชนและครอบครัว, กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

² ไทยรัฐออนไลน์, **ช็อกสังคม ด.ญ.14 ฆ่าแม่ บงการวางแผนแผนหนุมัย 16 พี่ชายสาหัส** [ออนไลน์], 7 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/central/2363512>

Abstract

“I heard that if you’re not 14 yet, you don’t go to prison, even for murder. Is that true? Awesome!” A sentence in a teaser of the series “Juvenile Justice” in which the 13-year-old boy fearlessly speaks to the trial judge and then bursts into laughter that bursts through the courtroom. Such laughter stopped the judge as well as the court official’s dead in their tracks. A boy was charged after the brutal murder of a nine-year-old boy who was his neighbor. After the horrific murder, a boy surrendered himself to the police claiming that he is the murderer using an axe as a weapon without any shock. He also claimed to have schizophrenia. The series has a very intense content and reveals the justice system in the juvenile court. Despite being hypothetical, it resembles the actual event in Thailand, for instance, the event on April 9, 2022 where a 14-year-old girl delinquent made a plan for a 16-year-old boy to kill her mother and assault her older brother for preventing them from having a relation. This is disheartening no less than hypothetical events and it leads to the question and criticism from the public why the law still gives protection to juvenile offenders who commit outrageous crimes like adults. There is a vigorous rebuttal to the public to review that in fact “children may not be so pure as a white piece of cloth” as they long used to be compared to by the society in the past. It also inspires the author to think over the current Thai criminal justice system for juveniles which has a specific law and court for criminal cases for juvenile delinquency separately from adult offenders. This article will bring readers to get to know these laws and specific processes and the reasons why the laws have to give protection to juvenile delinquents specifically, how specific processes and measures in replacement of punishment as adult offenders are applied and efficiency of these processes and measures in preventing those juveniles from repeating the same offences.

Keywords: Juvenile Delinquency, Juvenile and Family Court, Juvenile Justice, The Juvenile and Family Court and Juvenile and Family Case Procedure. Act B.E. 2553

1. บทนำ

เมื่อพูดถึงละครที่ออกอากาศหลายตอนต่อเนื่องกันหรือที่นิยมเรียกชื่อทับศัพท์ว่า “ซีรีส์” (Drama Series)³ เกี่ยวกับวิชาชีพกฎหมาย ซีรีส์สัญชาติเกาหลี⁴ มักถูกพูดถึงและได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในหมู่นักกฎหมายรวมถึงบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย โดยเฉพาะซีรีส์ที่เป็นกระแสอยู่ในปัจจุบันเรื่อง “Juvenile Justice” เผยแพร่ผ่านระบบสตรีมมิง Netflix⁵ ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 จำนวนทั้งสิ้น 10 ตอน บอกเล่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนผ่านเรื่องสมมติที่มีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดหลากหลายรูปแบบ สิ่งที่น่าจะทำให้ซีรีส์เรื่องดังกล่าวได้รับความสนใจจนพุ่งทะยานครองแชมป์อันดับ 1 ใน 10

ในระบบสตรีมมิง Netflix นานหลายสัปดาห์คงไม่ใช่เพียงความสนุกสนานบันเทิงใจแต่ด้วยพล็อตเรื่องที่ชวนน่าติดตามสะท้อนสังคมปัจจุบันได้อย่างสมจริงอัดแน่นไปด้วยปมปัญหาครอบครัว การศึกษา ความรุนแรงในครอบครัว เพศ ยาเสพติด อาชญากรรมที่เด็กและเยาวชนเป็นคนก่อที่อาจดูเล็กน้อยอย่างการลักทรัพย์ สูบบุหรี่ หรือหนีออกจากบ้าน แต่อาจบานปลายและนำไปสู่อาชญากรรมที่รุนแรงขึ้นได้ในท้ายที่สุด เช่น ค้าประเวณีหรือฆาตกรรม สิ่งที่ถูกซ่อนอยู่ในจิตใจรวมถึงต้นเหตุของบาดแผลและความเจ็บปวดในจิตใจของเด็กและเยาวชนเหล่านั้น

รวมถึงกฎหมายและบทลงโทษที่อาจเอื้อให้เด็กและเยาวชนทำผิดได้โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายผ่านมุมมองของผู้พิพากษาแห่งศาลแขวงยอนฮวาแผนกคดีเยาวชนที่มีมุมมองและความเชื่อต่อตัวผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแตกต่างกัน อย่างผู้พิพากษา Shim Eun

³ ทัดเทพ จันทรมณีกุล, อิทธิพลของการเปิดรับ และทัศนคติต่อแฮชแท็กซีรีส์บนทวิตเตอร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชมซีรีส์ไทยของกลุ่ม Generation Y และ Z, วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565), หน้า 15.

⁴ สาธารณรัฐเกาหลี

⁵ Netflix, **Netflix คืออะไร** [ออนไลน์], 7 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://help.netflix.com/th/node/412>

Seok ที่มีคติประจำตัวว่า “ฉันเกลียดอาชญากรเด็ก กลัวดียิ่งงถึงมาทำความผิดทั้งที่อายุยังน้อย” และผู้พิพากษา Cha Tae Joo เปรียบเสมือนอีกด้านของผู้พิพากษา Shim Eun Seok ที่มีมุมมองอ่อนโยนและเชื่อเรื่องการให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนว่าพวกเขาพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นคนใหม่หากมีใครสักคนเชื่อมั่นและพร้อมจะปกป้องคุ้มครองให้ความอบอุ่นเหมือนครอบครัว⁶ รวมถึงประเด็นเรื่องการเรียกร้องให้มีการทบทวนและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับศาลเด็กและเยาวชนซึ่งมีข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าวกันจริงในสาธารณรัฐเกาหลีหลังจากเหตุการณ์ที่เด็กสาววัยมัธยมต้นฆ่าตัวตายเนื่องจากถูกเด็กชายมัธยมต้นสองคนข่มขืนในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2018 ทั้งผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายอายุ 13 ปี ผู้ก่อเหตุทั้งสองจึงไม่ต้องรับโทษจำคุกตามกฎหมาย⁷ เนื่องจากภายใต้พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชนของสาธารณรัฐเกาหลีบัญญัติไว้ว่า เด็กอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปแต่ต่ำกว่า 14 ปี ไม่ต้องรับโทษทางอาญาและได้รับความคุ้มครองโดยถือเป็น “คดีคุ้มครองเด็ก”⁸ ภายใต้กฎหมายดังกล่าว หรือเหตุการณ์เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 2019 ที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แห่งเพื่อนร่วมโรงเรียนเสียชีวิตในเมืองกูรี (Guri) ผู้กระทำความผิดถูกตัดสินให้อยู่ในสถานับปฏิรูปเยาวชน 2 ปีแทนการพิพากษาลงโทษจำคุกซึ่งกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐเกาหลีกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำจำคุก 5 ปีสำหรับความผิดฐานฆ่าคนตาย⁹ เมื่อผู้ก่อเหตุเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีอายุระหว่าง 10 ถึง 13 ปี จึงได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน¹⁰ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเหล่านี้เป็นชนวนให้ประชาชนกว่า 230,000 คนไม่พอใจและลงนามเรียกร้องให้มีการลงโทษผู้เยาว์อย่างจริงจังและนำไปสู่การทบทวนกฎหมาย

⁶ รัสรินทร์ ใน ผู้จัดการออนไลน์, Review ซีรีส์ : “หญิงเหล็กศาลเยาวชน - Juvenile Justice” ผู้พิพากษาทำชนอาชญากรเด็ก [ออนไลน์], 7 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/drama/detail/9650000025225>

⁷ Yoon Min-sik, Korea asks: what age is too young to be a criminal? [Online], 7 May 2022. Source: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220329000666>

⁸ Juvenile Act, 2015, Article 4 (1)

⁹ Criminal Act, 2013 (Act No. 11731/2013)

¹⁰ William Kim, Much Needed Reformation in South Korea's Juvenile Act [Online], 7 May 2022. Source: <https://www.cardozociclr.com/post/much-needed-reformation-in-south-korea-s-juvenile-act>

เพื่อแก้ไขอาชญากรรมต่ำในการลงโทษอาญาซึ่งเดิมกำหนดไว้คือต่ำกว่า 14 ปี อย่างไรก็ตามปัจจุบันกฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้มีการแก้ไขแต่อย่างใด¹¹

สำหรับในประเทศไทยปัจจุบันมีกฎหมายและมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดโดยเฉพาะแยกต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดีอาญาทั่วไปที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำผิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดกระบวนการยุติธรรมอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ มีกระบวนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตั้งแต่ในชั้นจับกุม สอบสวน เงื่อนไขการฟ้องคดี และกระบวนการพิจารณาคดีที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ตลอดจนมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีและวิธีการลงโทษสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงมีสถานพินิจและศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนแยกต่างหากจากเรือนจำจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 70 ปีแล้ว แต่ในปัจจุบันเรายังคงพบเห็นจากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์หรือสื่อต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ตั้งแต่อาชญากรรมเล็ก ๆ ไม่รุนแรงลุกลามบานปลายไปจนถึงอาชญากรรมร้ายแรงสะเทือนขวัญ บทความนี้จะพาผู้อ่านไปรู้จักกฎหมายและกระบวนการพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นว่า เหตุใดกฎหมายจึงต้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดไว้โดยเฉพาะและมาตรการพิเศษต่าง ๆ แทนการพิพากษาลงโทษอย่างผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่และในความเป็นจริงแล้วมาตรการพิเศษเหล่านั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้แท้จริงหรือไม่ เพียงใด เพื่อมิให้บทความนี้ยืดเยื้อจนเกินไป ผู้เขียนจะขอแบ่งบทความนี้ออกเป็น 2 ตอน ในตอนที่ 1 จะได้กล่าวถึงแนวคิดเบื้องต้นในการจัดตั้งศาลเยาวชนในประเทศไทย เกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ชั้นจับกุม สอบสวน จนถึงชั้นพิจารณา ส่วนในชั้นพิพากษาคดีและมาตรการพิเศษต่าง ๆ แทนการลงโทษรวมถึงมาตรการหลังพิพากษาคดีหรือสิ้นสุดกระบวนการตามมาตรการพิเศษต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะผู้เขียนจะได้เล่าไว้ในตอนที่ 2

¹¹ Korea Legislation Research Institute, **Juvenile Act, 2015 (Act No. 13524/2013)** [Online], 7 May 2022. Source: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=37128&lang=ENG

2. แนวคิดเบื้องหลังในการจัดตั้งศาลเยาวชนในประเทศไทย

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (juvenile delinquency) ในมุมมองทางอาญาวิทยาและทัณฑวิทยา¹² ไม่ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นอาชญากรรม (crime) เด็กและเยาวชนไม่ใช่อาชญากร (criminal) แต่เรียกการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่า “การกระทำผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (delinquency)”¹³ เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนยังมีสภาพร่างกายและจิตใจไม่เหมือนกับผู้ใหญ่จึงมีความโน้มเอียงที่จะกระทำผิดได้ง่ายแต่ก็อยู่ในวิสัยที่จะกลับตนได้ง่ายเช่นเดียวกัน¹⁴ สาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาอาจเนื่องมาจากตัวเด็กหรือเยาวชนนั่นเอง เช่น จิตใจยังอ่อนอยู่ทำให้ถูกชักจูงได้ง่ายหรือมีโรคทางพันธุกรรม เป็นต้น รวมถึงสภาพแวดล้อม เช่น บิดามารดา เพื่อนและชุมชน การอบรมและการศึกษาที่ไม่ถูกต้องที่หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนให้เห็นผิดเป็นชอบหรือเข้าใจค่านิยมของสังคมผิดไป¹⁵ ซึ่งเป็นหลักการที่ยอมรับกันในทางสากล ดังนั้น รัฐจึงไม่ควรลงโทษเด็กหรือเยาวชนนั้นเพื่อเป็นการแก้แค้นหรือเป็นเยี่ยงอย่างแต่ควรพิจารณาเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลไปว่าควรจะลงโทษหรือใช้วิธีการอย่างใดจึงจะทำให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้และหากมีวิธีที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องพิพากษาลงโทษก็ควรจะทำเช่นนั้นหรือแม้จะต้องลงโทษก็ต้องใช้วิธีที่แตกต่างจากผู้ใหญ่โดยมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลักเนื่องจากหากมองอีกแง่หนึ่งแล้วการที่เด็กกระทำความผิดอาญานั้นรัฐก็มีส่วนที่จะต้องรับผิดชอบอยู่เช่นกันเพราะรัฐควรจะช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กมาแต่แรกเพื่อให้เด็กมีโอกาสกระทำความผิดด้วยการจัดการในเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเหมาะสม ตลอดจนให้การสงเคราะห์ สวัสดิการรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนรวมถึงบิดามารดา ฯลฯ อย่างเป็นรูปธรรมให้ดีขึ้น เปรียบเหมือนเวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วยก็ย่อมอยากพบแพทย์เฉพาะทางที่มีความ

¹² มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 31.

¹³ บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: วิทญ์พัฒน์, 2546), หน้า 18.

¹⁴ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปรชานิติ, 2495), หน้า 4.

¹⁵ บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์, หน้า 22.

ชำนาญในโรคเฉพาะทางเพื่อทราบต้นตอและรักษาให้ถูกต้อง การมีศาลสำหรับพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะเพื่อวินิจฉัยให้ทราบสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดแล้วจัดการสาเหตุนั้นด้วยวิธีการที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นก็ด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน¹⁶

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีแนวความคิดเรื่องการจัดตั้งศาลเยาวชนขึ้นในประเทศไทย เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยการหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขมากกว่าการลงโทษซึ่งมีรูปแบบหรือกระบวนการยุติธรรมต่างหากจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งเดิมกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนรวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนของประเทศไทยยังมีขอบเขตจำกัดเนื่องจากรัฐยังถือหลักในการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ในปี พ.ศ. 2493 จึงได้มีการจัดตั้ง “ศาลคดีเด็กและเยาวชน” ผ่านการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เป็นผลให้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา¹⁷ ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับให้เหมาะสมยิ่งขึ้นนำมาสู่การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ศาลเยาวชนและครอบครัว” เพื่อให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับผู้เยาว์และคดีครอบครัวด้วย

ปัจจุบันกฎหมายเกี่ยวกับศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวที่ใช้บังคับอยู่คือ “พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553” ซึ่งมีลักษณะและวัตถุประสงค์แตกต่างจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไป เช่น ศาลอาญา ศาลจังหวัดและศาลแขวง หรือ “ศาลผู้ใหญ่”¹⁸ กล่าวคือ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษ (non-criminal proceeding) แต่มุ่งหันเห

¹⁶ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก, หน้า 5-6.

¹⁷ ประธาน วัฒนาวณิชย์, กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2530), หน้า 36.

¹⁸ ผู้เขียน

เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนยุติธรรม (diversion)¹⁹ ให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุดและได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาโดยผู้พิพากษาจะต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นรายคนไปแม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน²⁰ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้²¹

(1) **คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด** แม้ความผิดนั้นจะมีผู้ร่วมกระทำความผิดที่ไม่ใช่เด็กหรือเยาวชน กล่าวคือ มีบุคคลที่อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปร่วมกระทำความผิดด้วยก็ตาม พนักงานอัยการต้องแยกเด็กหรือเยาวชนนั้นมาดำเนินคดีตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดและยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจและแม้ข้อหาเหล่านั้นจะอยู่ในอำนาจของศาลแขวง เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นต้น ศาลแขวงก็ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กหรือเยาวชน²² แต่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้น

(2) **คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง** คือกรณีที่ศาลที่พิจารณาคดีธรรมดา เช่น ศาลจังหวัดหรือศาลแขวงเห็นว่าผู้กระทำความผิดมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์แต่เมื่อพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญาและนิสัยแล้ว เห็นว่าผู้กระทำความผิดยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชน ศาลที่พิจารณาคดีธรรมดามีอำนาจสั่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจและถือว่าผู้กระทำเป็นเด็กหรือเยาวชน

¹⁹ ประธาน วัฒนาวณิช, กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย, หน้า 38.

²⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ) มาตรา 119

²¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 10

²² สหรัฐ กิติ ศุภการ, **หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2563), หน้า 37.

(3) **คดีครอบครัว** คือ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว เช่น คดีฟ้องหย่า เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู ขอให้รับรองบุตร ขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ขอตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์ เป็นต้น

(4) **คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ** คือคดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัวซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว เช่น คดีที่ภริยาร้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามสามีที่กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงาน หรือห้ามเข้าใกล้ตัวเด็ก เป็นต้น

(5) **คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว** เช่น คดีเกี่ยวกับความเป็นบิดามารดาของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เป็นต้น

3. สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอาจแบ่งได้เป็น 3 ด้าน²³ ดังนี้

3.1 ด้านกฎหมาย

นักกฎหมายมีสมมติฐานว่าเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดเนื่องจากความเยาว์วัยทำให้รู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออาจถูกหลอกใช้ ซึ่งเป็นเหตุที่เกิดจาก “ปัจจัยภายในของตัวผู้กระทำผิด”²⁴ จึงไม่ถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นอาชญากรเป็นเพียงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเท่านั้น ดังนั้น กฎหมายก็ไม่ควรลงโทษทางอาญา (penalty) แต่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษเพื่อแก้ไขความประพฤติ (rehabilitation) เด็กและเยาวชนเหล่านั้นให้กลับตนและกลับคืนสู่สังคมได้ต่อไป

²³ บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์, หน้า 39-41.

²⁴ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน, หน้า 63.

3.2 ด้านสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยามีสมมติฐานว่าเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดี เช่น การคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีความประพฤติไม่ดี การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น แหล่งช้อปปิ้งอบายมุข หรือมีต้นแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น บิดามารดาหรือเพื่อนฝูง มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรง ตัดยาเสพติดให้โทษหรือเล่นการพนัน เป็นต้น รวมถึงภาวะเศรษฐกิจในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นเหตุที่เกิดจาก “ปัจจัยภายนอกของตัวผู้กระทำความผิด”²⁵ เมื่อเด็กและเยาวชนยังเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนแอ ไม่มั่นคงและมีความสามารถในการเลียนแบบได้สูง เด็กและเยาวชนจึงถูกชักนำได้ง่าย สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดีเหล่านั้นจึงหล่อหลอมเด็กและเยาวชนและนำไปสู่การกระทำความผิดในท้ายที่สุด

3.3 ด้านจิตวิทยา

นักจิตวิทยามีสมมติฐานผ่านทฤษฎีจิตวิทยาที่อธิบายสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดด้วยกันหลายทฤษฎี เช่น พันธุกรรม ภาวะแห่งจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนเป็นเหตุให้เกิดความผิดปกติจนเด็กและเยาวชนนั้นไม่สามารถรู้ผิดชอบชั่วดีหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สำคัญอยู่หนึ่งประการ คือ **“ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)”** ที่อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนโดยมองว่าอาชญากรรมเป็นการตอบสนองโดยเจตนาต่อเหตุการณ์ในชีวิตโดยเฉพาะ A. Bandura นักคิดที่มีชื่อเสียงของทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้คนไม่ได้เกิดมาพร้อมกับการกระทำโดยธรรมชาติ ความรุนแรงและความก้าวร้าวสามารถเรียนรู้ได้โดยการสร้างแบบจำลองพฤติกรรมของผู้อื่นโดยเฉพาะกรณีของผู้เยาว์ซึ่งเป็นช่วงแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองและต้องการเป็นที่ยอมรับก่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมทั้งที่ดีและไม่ดี เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือในโรงเรียน เป็นต้น เด็กและเยาวชนเหล่านั้นล้วนเป็นเหยื่อของความรุนแรงที่เรียนรู้ซึมซับความรุนแรงและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในที่สุด ดังคำกล่าวที่ว่า “ความรุนแรงก่อให้เกิดความรุนแรง (violence breeds violence)”²⁶

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

²⁶ Ivrita Gogua, **Juvenile Delinquency - Causes, Prevention, and the Ways of Rehabilitation** [Online], 8 May 2022. Source: <https://www.penalreform.org/blog/juvenile-delinquency-causes-prevention-and-the-ways-of/>

4. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

4.1 แนวคิดพื้นฐานและข้อตกลงระหว่างประเทศ

เมื่อแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาอย่างมีอิสรภาพและเท่าเทียมกันอันเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนเริ่มแพร่หลายและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่หลวงในเหตุการณ์การประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งล้วนเป็นผลพวงที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดสิทธิมนุษยชนนับแต่ศตวรรษที่ 20 แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กได้เริ่มมีการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (the Universal Declaration of Human Rights) ในฐานะที่เด็กเองก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่เกิดมาพร้อมอิสรภาพและความเท่าเทียมมิใช่เพียงทรัพย์สินอย่างหนึ่งของบิดามารดา²⁷ และนำไปสู่การรับรองสิทธิเด็กไว้โดยเฉพาะใน “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child 1989) ในฐานะที่เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ (United Nations) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อเด็กรวมถึงมาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนรวมถึงกำหนดให้สิทธิเด็กเป็นสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่งซึ่งประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ลงนามภาคยานุวัติรับรองอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 มีพันธะผูกพันที่จะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับสิทธิเท่าเทียมกันตามอนุสัญญาดังกล่าวรวมทั้งรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติด้วย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ให้นิยามไว้ว่า เด็ก หมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น” ดังนั้น เด็กจึงหมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กสำหรับประเทศไทยคือประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ซึ่งกำหนดเหตุที่ทำให้เด็กบรรลุนิติภาวะก่อนที่จะมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ คือ เมื่อเด็กอายุ 17 ปีบริบูรณ์จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายหรือศาลอนุญาตให้สมรสกันก่อนอายุ 17 ปีบริบูรณ์²⁸

²⁷ มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล, การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกฎหมายไทย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 48 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2562), หน้า 627.

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 และมาตรา 1448.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีทั้งสิ้น 54 ข้อ ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่²⁹

(1) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด (right to survival) คือสิทธิในการอยู่รอดปลอดภัยตั้งแต่เมื่อคลอดไม่ว่าเด็กคนนั้นจะเกิดมาปกติหรือเกิดมาพร้อมกับความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ ย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการจดทะเบียนเกิด มีสิทธิที่จะมีชื่อ ได้สัญชาติ และได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน ไม่ถูกแยกจากครอบครัว รวมทั้งได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเหมาะสม โดยรัฐมีหน้าที่ประกันสิทธิเหล่านี้ และจัดหาบริการพื้นฐานเพื่อให้เด็กได้มีชีวิตรอดและเติบโตอย่างแข็งแรง ตลอดจนโอกาสเข้าถึงการพัฒนาต่อไปในอนาคต ฯลฯ

(2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (right to protection) คือสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงการใช้แรงงานเด็กเพื่อแสวงหาผลประโยชน์รวมถึงการส่งเสริมเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้รับความคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ การใช้แรงงานผิดกฎหมาย การทำงานอันตราย การขัดขวางการศึกษา จากสารเสพติด การค้ามนุษย์ การขายและการลักพาเด็ก การล่วงละเมิดทางเพศและการแสวงประโยชน์กับเด็กในทุกรูปแบบ โดยรัฐจะมีหน้าที่ต้องฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจได้กลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีอีกด้วย ในแง่ของการปกป้องคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือการกระทำความผิดทางอาญา เด็กมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมและในทุกขั้นตอนและมุ่งคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ให้ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ตั้งแต่การให้ปากคำ ตลอดจนถึงการพิจารณาคดีจะต้องถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (the best interests of the child) ภายใต้สมมติฐานที่ว่าเด็กกระทำการใด ๆ เพราะขาดวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลกดดันต่อความประพฤติของเด็กและมีหลักประกันมิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต³⁰

(3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (right to development) คือสิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาตามมาตรฐานด้านการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานในยามเจ็บป่วย ในด้าน

²⁹ UNICEF, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร [ออนไลน์], 8 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.unicef.org/thailand/what-is-crc>

³⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อ 37 (ก)

โภชนาการและความเป็นอยู่ก็ต้องมีอาหารที่ดีมีประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีน้ำดื่มที่สะอาด ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่สะอาด ตลอดจนโอกาสเข้าถึงการพัฒนาต่อไปในอนาคต ฯลฯ

(4) สิทธิที่จะมีส่วนร่วม (right to participation) คือสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกทั้งในด้านความคิดและการกระทำรวมถึงการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่ออนาคตของตนเอง ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง ตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กคนนั้น รัฐมีหน้าที่ที่จะเอื้ออำนวยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับชุมชนเป็นต้นไป

4.2 กฎหมายภายในของประเทศไทย

ประเทศไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิเด็กไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สะท้อนให้เห็นในมาตรา 30 มาตรา 43 และมาตรา 53 เป็นต้น และได้บัญญัติรับรองสิทธิเด็กไว้โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญเรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเนื่องจากสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้แล้วในมาตรา 29³¹ ในฐานะที่เป็นสิทธิของปวงชนชาวไทย ซึ่งนำมาใช้บังคับกับเด็กและเยาวชนในฐานะที่เป็นปวงชนชาวไทยด้วย โดยสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดจนขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดตั้งแต่การสืบสวน จับกุม แจ้งข้อหา สอบสวน การพิจารณาคดีชั้นศาลตลอดจนการบังคับโทษจะต้องดำเนินการตาม

³¹ มาตรา 29 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ขั้นตอนและวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งใช้บังคับกับผู้กระทำผิดทุกคนไม่ว่าเป็นผู้ใหญ่³² หรือเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (“พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ”) ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการบางประการไว้เป็นการเฉพาะแตกต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ เช่น ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจกำหนดให้เร่งรัดการดำเนินคดีและมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญด้วยการจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนบางประการ เช่น อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนมีเพียง 24 ชั่วโมงแต่หากผู้ต้องหาเป็นผู้ใหญ่มีอำนาจควบคุมตัว 48 ชั่วโมง เป็นต้น³³ ชั้นพนักงานอัยการพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ บัญญัติให้อัยการสูงสุดแต่งตั้งพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนตามความจำเป็นเพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่จะต้องฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวโดยเฉพาะ³⁴ การกำหนดให้มีที่ปรึกษากฎหมายทำหน้าที่เช่นเดียวกันกับทนายความ โดยที่ปรึกษากฎหมายจะต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด³⁵ และได้รับการขึ้นทะเบียนต่างหากจากการอบรมใบอนุญาตให้เป็นทนายความ การกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีบทบาทในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน³⁶ การกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ประกอบเป็นองค์คณะอย่างน้อยต้องเป็นสตรีหนึ่งคน เป็นต้น เหตุที่การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปเนื่องจากกฎหมายมุ่งที่จะให้อบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชนทั้งด้านส่วนตัวและสังคมโดยรวม มิได้

³² หมายถึงบุคคลที่อายุเกินกว่า 18 ปีบริบูรณ์

³³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 50 และ 51

³⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 66

³⁵ กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556

³⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 36

มุ่งที่การลงโทษซึ่งอาจเป็นการผลักดันให้เด็กและเยาวชนถลำลึกจนยากที่จะปรับปรุงตัว
นั่นเอง³⁷

โดยเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและ
ครอบครัวอันจะได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษในแต่ละประเทศมีเกณฑ์แตกต่างกันโดยคำนึงถึง
ความรู้สึกผิดชอบของเด็กและเยาวชนตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากล ขนบธรรมเนียมประเพณี
และบริบทของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ ได้กำหนด
เกณฑ์อายุ³⁸ ไว้ดังนี้³⁹

เด็ก	บุคคลที่อายุเกิน 12 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่เกิน 15 ปี
เยาวชน	บุคคลที่อายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

ดังนั้น หากบุคคลที่อายุไม่เกิน 12 ปี เช่น 12 ปีบริบูรณ์ในวันกระทำความผิด เช่นนี้ไม่ถือว่า
บุคคลดังกล่าวเป็นเด็กตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ รัฐรวมถึงประชาชนที่ได้รับความ
เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลที่อายุไม่เกิน 12 ปีจึงไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดี
อาญากับบุคคลนั้นเป็นคดีอาญาต่อศาลใดได้⁴⁰ ด้วยเหตุที่ว่าจากข้อมูลทางการแพทย์พบว่าเด็ก
ในช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงที่พัฒนาการด้านความคิด สติ ปัญญา จริยธรรม และความรู้สึก
ผิดชอบชั่วดียังไม่เจริญเติบโตเต็มที่และยังไม่สามารถคาดการณ์ถึงผลที่อาจเกิดขึ้นจากการ
กระทำของตนได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งบุคคลในช่วงอายุไม่เกิน 12 ปียังอยู่ในวัยการศึกษาระดับ
ประถมศึกษาซึ่งรัฐมองว่ายังไม่สมควรให้เข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาซึ่งอาจทำให้เกิดการ

³⁷ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและ
เยาวชน, หน้า 62.

³⁸ ถืออายุในวันกระทำความผิด เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ แต่ในบางประเทศ เช่น
ประเทศสิงคโปร์ถือเอาอายุในวันที่ถูกพิจารณาต่อศาลครั้งแรก

โปรดดู ปพนธิ์ ธีระพันธ์, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
สิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย, วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม - มิถุนายน 2562), หน้า 181, 186.

นอกจากนี้ในบางประเทศ เช่น เมียนมาร์ ศรีลังกา ปากีสถาน ถือเอาอายุขณะศาลพิพากษาเป็นเกณฑ์
โปรดดู บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์, หน้า 37.

³⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 4

⁴⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 69/1 วรรคสาม

เรียนรู้วิธีการทำผิดเพิ่มขึ้นจนนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำอีก⁴¹ แต่ก็ไม่ใช่ว่าบุคคลนั้นจะได้รับการปล่อยตัวกลับบ้านไปโดยปราศจากมาตรการใด ๆ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ ได้กำหนดมาตรการในเชิงป้องปรามหากปรากฏว่าบุคคลอายุไม่เกิน 12 ปีกระทำผิดด้วยการให้อ่านงานพนักงานสอบสวนเรียกบุคคลนั้นกับบิดา มารดา ผู้ปกครองมาว่ากล่าวตักเตือน กรณีที่เป็นการกระทำผิดครั้งแรกในคดีที่อาจเปรียบเทียบได้ เช่น บุคคลอายุไม่เกิน 12 ทะเลาะวิวาทใช้มือตบตีกันมีบาดแผลเป็นรอยถลอกไม่มีเลือดออกหรือมีรอยขีดข่วนเล็กน้อย⁴² ซึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ⁴³ หรือความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกิน 10,000 บาท หากบุคคลนั้นสำนึกในการกระทำและบิดา มารดา ผู้ปกครองยังสามารถดูแลได้ก็ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนและปล่อยตัวไป⁴⁴ หากว่ากล่าวตักเตือนแล้วแต่บุคคลนั้นไม่สำนึกในการกระทำหรือบิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สามารถดูแลได้หรือกระทำผิดในคดีที่อาจเปรียบเทียบได้เป็นครั้งที่ 2⁴⁵ หรือกระทำผิดในคดีที่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานพรากผู้เยาว์ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเสพติด เป็นต้น พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวบุคคลนั้นไปให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก⁴⁶ พบกับเด็กและผู้ปกครองและให้เด็กเข้ารับการประเมินเพื่อทำแผนการสงเคราะห์และคุ้มครองที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละรายต่อไป⁴⁷ ซึ่งเป็นเพียงวิธีการคุ้มครองเด็กระหว่างถูกดำเนินคดีเท่านั้น ในส่วนการกระทำผิดก็ยังคงต้องมีการสอบสวนต่อไปและเมื่อสอบสวนแล้วเสร็จพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็จะทำความเห็นส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่บุคคลอายุไม่เกิน 12 ปี

⁴¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2565

⁴² เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 440/2530

⁴³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391

⁴⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 69/1

⁴⁵ สหรัฐ กิติ ศุภการ, **หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553**, หน้า 8.

⁴⁶ สอดคล้องกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ที่บัญญัติว่าเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษแต่ให้พนักงานสอบสวนส่งตัวเด็กนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมาย

⁴⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 69/1 วรรคสอง

กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องมีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดี⁴⁸ แต่หากบุคคลนั้นมีอายุเข้าเกณฑ์ตามที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ กำหนดไม่ว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนก็จะต้องมีการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนตามกระบวนการและหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ 5 ประการดังนี้

(1) การจับกุมเด็กและเยาวชน

(1.1) การจับกุมเด็ก โดยหลักแล้วพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ จะห้ามไม่ให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหว่ากระทำผิดแม้เด็กหรือผู้ปกครองเด็กจะยินยอมก็ตาม เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น กำลังรุมใช้ไม้ทุบตีเพื่อนนักเรียนต่างสถาบันหรือกำลังตั้งวงมั่วสุมเสพยาเสพติด เป็นต้น หรือมีหมายจับหรือคำสั่งศาล⁴⁹ หากเป็นกรณีที่เด็กเข้ามาขอตัวกับพนักงานสอบสวนเอง แม้มีหลักฐานพอที่จะแจ้งข้อหาแก่เด็กได้ พนักงานสอบสวนก็จะจับเด็กไม่ได้ หากพนักงานสอบสวนประสงค์ที่จะควบคุมตัวเด็กนั้นต้องนำตัวเด็กไปศาลโดยเด็กต้องยินยอมเพื่อให้ศาลมีคำสั่งควบคุมตัว⁵⁰

(1.2) การจับกุมเยาวชน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ บัญญัติให้การจับกุมเยาวชนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น การจับกุมเยาวชนจึงใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับการจับบุคคลทั่วไป คือ ห้ามมิให้จับกุมเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดเว้นแต่จะมีหมายจับหรือคำสั่งศาล การจับกุมเยาวชนโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งศาลอาจทำได้ในกรณีที่เข้าข้อยกเว้นว่า (1) เยาวชนกระทำผิดซึ่งหน้า (2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำผิด เช่น เยาวชนยืนชุมนุมอยู่ใกล้พุ่มไม้นอกรั้วบ้านในยามวิกาลพร้อมขะแสงอยู่ในมือ (3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามกฎหมาย⁵¹ แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ (4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีระหว่างถูกปล่อยชั่วคราว ซึ่งในทางปฏิบัติการออกหมายจับเด็กและเยาวชนผู้พิพากษามักใช้ดุลพินิจที่เคร่งครัดโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด

⁴⁸ หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0007(พก)/ว 443 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2560 อ้างถึงใน สหรัฐ กิติ ศุภการ, **หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553**, หน้า 106.

⁴⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 66 วรรคแรก

⁵⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 71

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66

ของเด็กเป็นสำคัญ การใช้ดุลพินิจให้ออกหมายจับเด็กและเยาวชนค่อนข้างน้อยหากไม่ใช่คดีร้ายแรงออกอาจ เช่น ข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนา มักไม่ค่อยออกหมายจับในทันทีแต่จะให้พนักงานตำรวจออกหมายเรียกเด็กหรือเยาวชนนั้นมาก่อน

(1.3) วิธีปฏิบัติเมื่อจับกุมเด็กหรือเยาวชน เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กหรือเยาวชนได้แล้วพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับแจ้งแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นว่าเขาต้องถูกจับและแจ้งข้อกล่าวหา รวมถึงสิทธิตามกฎหมาย หากมีหมายจับ

ให้แสดงต่อเด็กหรือเยาวชนนั้น หากขณะที่จับกุมมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยอยู่ด้วยในขณะนั้น เจ้าพนักงานผู้จับก็ต้องแจ้งเหตุการณ์จับให้บุคคลดังกล่าวทราบด้วยแล้วนำตัวเด็กหรือเยาวชน

ไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับทันทีเพื่อให้พนักงานสอบสวนท้องที่ดังกล่าวส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบโดยเร็ว **การจับกุมและควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องกระทำโดยละมุนละม่อม**โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือการกระทำและต้องไม่เป็นการประจานเด็กหรือเยาวชน นอกจากนี้ กฎหมายยังห้ามไม่ให้ใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือเยาวชนหรือบุคคลอื่นและ**ห้ามไม่ให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ** เช่น กุญแจมือ เชือก เป็นต้น เว้นแต่ความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือบุคคลอื่น ส่วนกรณีเป็นเยาวชนพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ ไม่ห้ามใช้เครื่องพันธนาการ

(2) การตรวจสอบการจับกุมและการปล่อยชั่วคราว เมื่อบุคคลใดถูกจับเป็นผู้ต้องหาและถูกนำตัวไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยปกติแล้วพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง แต่ในกรณีเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงนับแต่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบและจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมว่าบุคคลที่ถูกจับเป็นผู้ต้องหานั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ การจับเด็กหรือเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เช่น เป็นการจับโดยหมายจับภายในอายุความหรือเป็นความผิด

ซึ่งหน้าหรือไม่ หากจับไม่ชอบก็ต้องมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไป⁵² รวมถึงมีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ด้วย เช่น มีการประจานเด็กหรือเยาวชนหรือใช้วิธีการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นหรือไม่ เป็นต้น หากการจับกุมเป็นไปโดยชอบแล้วผู้พิพากษา ก็อาจจะไม่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ก็ได้ด้วยการมอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้บุคคลอื่นดูแล เช่น บิดามารดา ผู้ปกครอง และให้บุคคลดังกล่าวทำสัญญารับมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องนำเด็กหรือเยาวชนไปพบพนักงานสอบสวนหรือพนักงานคุมประพฤติหรือมาศาล หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้ชำระเงินไม่เกิน 5,000 บาท⁵³ แต่หากผู้พิพากษาเห็นว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง ก็จะมีคำสั่งควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหานั้นไว้ในสถานพินิจหรือเรือนจำหรือสถานที่อื่นก็ได้⁵⁴ เด็กหรือเยาวชนนั้นก็ต้องถูกส่งตัวไปไว้ในสถานพินิจหรือเรือนจำหรือสถานที่อื่นตามคำสั่งศาลทันที แต่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กโดยเฉพาะเรื่องประโยชน์สูงสุดของเด็ก ดังนั้น การที่ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนจะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ การควบคุมหรือคุมขังเด็กจึงควรเป็นทางเลือกสุดท้าย⁵⁵ จากหลักการดังกล่าวหากผู้พิพากษาเห็นแล้วว่าจำเป็นจะต้องควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนไว้ เด็กและเยาวชนก็มีสิทธิขอปล่อยชั่วคราวและในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นไปในทางให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักเสมอ ในการพิจารณาให้ปล่อยชั่วคราวผู้พิพากษาจะไม่คำนึงถึงข้อหาพฤติการณ์แห่งคดีหรืออัตราโทษเพียงอย่างเดียวแต่จะพิจารณาถึงถึงบิดามารดา ผู้ปกครอง ความประพฤติ สภาพแวดล้อมของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนประกอบด้วย ดังนั้น หากบิดามารดาหรือผู้ปกครองยังสามารถดูแลเด็กหรือเยาวชนได้ศาลก็จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชน แม้ไม่มีหลักทรัพย์เป็นหลักประกัน หรือหากเห็นว่าควรให้วางหลักทรัพย์เป็นหลักประกัน

⁵² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 66 วรรคแรก

⁵³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 73 วรรคหนึ่ง และมาตรา 128

⁵⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 73 วรรคสอง และวรรคสาม

⁵⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 74

ยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจให้ทันภายใน 30 วันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุมหรือปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน ทั้งนี้เนื่องด้วยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มีเจตนารมณ์ที่จะเร่งรัดการดำเนินคดีและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ หากพนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการไม่ทันตามกำหนดพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็ต้องขอผิดฟ้อง⁶¹ ต่อศาล แต่หากส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการแล้วพนักงานอัยการฟ้องไม่ทันพนักงานอัยการก็ต้องขอผิดฟ้องต่อศาล โดยกรอบระยะเวลาและจำนวนครั้งที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือพนักงานอัยการจะขอผิดฟ้องต่อศาลนั้นขึ้นอยู่กับข้อหาที่กล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดว่าข้อหาอันกฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้เท่าใด เช่น เป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกเกิน 5 ปี อาทิ ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ ผิดฟ้องได้ 4 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 15 วัน ดังนั้น กรอบระยะเวลาผิดฟ้องในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดจึงสูงสุดอยู่ที่ 60 วัน ในขณะที่คดีอาญาที่ใหญ่เป็นผู้กระทำผิด อาทิ ความผิดฐานฆ่าคนตายกรอบระยะเวลาฝากขังสูงสุดถึง 84 วัน

(4) การฟ้องคดีอาญา โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการ และผู้เสียหายต่างมีอำนาจฟ้องคดีอาญา⁶² กล่าวคือ ในการกระทำผิดเดียวกัน พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายจะเป็นผู้ฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลก็ได้ แต่ในคดีอาญาที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กและเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ หากผู้อำนวยการฯ ไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องต่อศาลขอให้ศาลสั่งอนุญาตก็ได้ และคำสั่งศาลเป็นที่สิ้นสุดไม่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้

(5) การพิจารณาคดีอาญา โดยหลักการพิจารณาคดีต้องทำ “โดยเปิดเผย” หมายความว่า ประชาชนทั่วไปแม้จะไม่ได้มีส่วนได้เสียในคดีก็มีสิทธิเข้าห้องพิจารณาคดีและนั่งฟังการพิจารณาคดีได้ตั้งแต่กระบวนการตั้งที่ปรึกษากฎหมาย อ่านอริบายฟ้อง สอบคำให้การ ตรวจพยานหลักฐาน สืบพยาน ตลอดจนการฟังคำพิพากษา อันเป็นกลไกหนึ่งในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจตุลาการ

⁶¹ หมายถึง การที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลคุมขังตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างที่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี ก่อนทำการสรุปความเห็นในสำนวนหรือยื่นฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

โดยประชาชน แต่การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดนั้นใช้การพิจารณาคดีอาญา “เป็นการลับ”⁶³ หมายความว่า ประชาชนทั่วไปที่ไม่มีส่วนได้เสียในคดีไม่สามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้เว้นแต่ศาลเห็นสมควรอนุญาต เช่น คณะอาจารย์มหาวิทยาลัยนำนักศึกษาเข้าศึกษาดูงานในศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการประจานเด็กเพราะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดย่อมต้องมีการเปิดเผยชีวิตครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนนั้นซึ่งควรสงวนไว้เป็นความลับ⁶⁴ นอกจากนี้ในการโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวห้ามมิให้ระบุชื่อ หรือแสดงข้อความหรือกระทำได้ด้วยประการใด ๆ อันจะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย เช่น ชื่อย่อหรือนามแฝงในวงการอันเป็นที่รับรู้กันทั่วไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล⁶⁵

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด พนักงานอัยการ ที่ปรึกษากฎหมายและผู้พิพากษาจะไม่สวมครุยตุลาการหรือครุยเนติบัณฑิตในห้องพิจารณา ผู้พิพากษาจะใช้คำพูดและถ้อยคำที่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยเข้าใจได้ง่าย เช่น ในการพิจารณาคดีอาญาผู้เขียนในฐานะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะไม่เรียกเด็กและเยาวชนนั้นว่าจำเลยแต่ใช้การเรียกชื่อจริงหรือ

ชื่อเล่น พยายามสร้างบรรยากาศในห้องพิจารณาอย่างเป็นกันเองเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยทำให้เด็กและเยาวชนเชื่อถือไว้วางใจและกล้าเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอย่างเปิดเผย⁶⁶ ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเกิดความรู้สึกว่า ทุก ๆ คนต่างพยายามจะช่วยเหลือสงเคราะห์

⁶³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 108

⁶⁴ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก, หน้า 13.

⁶⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 136

⁶⁶ พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ใน หนังสือครบรอบ 2 ปี ศาลจังหวัดจันทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: พิทักษ์การพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า 41.

แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องทำให้เด็กและเยาวชนนั้นรู้สึกว่าการกระทำของตนเป็นความผิดและ
เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ⁶⁷ รวมถึงการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนตลอดจนผู้ปกครองของ
เด็กและเยาวชนนั้นซึ่งอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวหรือร่วมกัน
เพื่อให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปตามเจตนารมณ์กฎหมาย นอกจากนี้แม้จะสืบพยานเสร็จแล้ว
ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีอำนาจเรียกตัวเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลยไปสอบถามเป็นการ
เฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่ถูกฟ้องและสาเหตุแห่งการกระทำผิด
บุคลิกลักษณะ ท่วงที คำพูดจา ฯลฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น
เพิ่มเติมได้โดยไม่ต้องเข้าห้องพิจารณาแต่ใช้ห้องประชุมหรือห้องรับรองทั่วไปของศาล โดยอาจ
มอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ดังกล่าวแทนก็ได้⁶⁸ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ความจริงและ
ข้อเท็จจริงแวดล้อมมากที่สุด ยิ่งได้มากเท่าใดย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเด็กหรือเยาวชนเอง
ซึ่งต่างจากศาลผู้ใหญ่ที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่มีอำนาจเรียกตัวจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ไปสอบถาม
เป็นการเฉพาะตัว แต่เป็นหน้าที่โจทก์จะต้องนำเสนอพยานหลักฐานไม่ว่าพยานบุคคล เอกสาร
หรือวัตถุ ให้เห็นจนสิ้นสงสัยว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น⁶⁹

นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดทุกคดีผู้พิพากษา
เจ้าของสำนวนจะได้รับ “รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน” ซึ่งจะประกอบไปด้วย
ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความประพฤติ การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ
ของเด็กหรือเยาวชน ฐานะและความประพฤติของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือ
เยาวชนอาศัยอยู่ด้วย วิธีการอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอื่นที่เกี่ยวกับ
เด็กหรือเยาวชนนั้น สาเหตุแห่งการกระทำผิดรวมถึงข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้เสียหายในคดีอาญา
ที่ราษฎรหรือประชาชนเป็นผู้เสียหายและความต้องการของผู้เสียหายจากผู้อำนวยการสถานพินิจ
ทำนองเดียวกันกับข้อเท็จจริงที่ศาลสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อประกอบดุลพินิจ
ในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดหรือรอกการลงโทษแก่จำเลยให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิดแต่ละคน
(individualization) ซึ่งในทางปฏิบัติผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมักสั่งให้พนักงานคุมประพฤติ
ทำรายงานสืบเสาะและพินิจจำเลยในวันนัดสอบคำให้การในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพและ

⁶⁷ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก, หน้า 86.

⁶⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 106

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

เป็นคดีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ศาลต้องสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพจำเลยซึ่งจะมีเพียงข้อเท็จจริงที่ได้จากคำฟ้องของโจทก์อาจไม่เพียงพอต่อการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดแต่ละคน ทั้งนี้ การจะมีคำสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจฯ หรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หากผู้พิพากษาไม่ได้มีคำสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจฯ พนักงานคุมประพฤติก็ไม่มีอำนาจริเริ่มสืบเสาะและพินิจจำเลยได้เองทำให้มีเพียงข้อเท็จจริงที่ได้จากคำฟ้องโจทก์ประกอบบัญชีมาตรฐานโทษหรือยึดถือเป็นหลักในการกำหนดโทษเท่านั้น⁷⁰ ซึ่งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการว่าการมียึดถือเป็นหลักในการกำหนดแนวทางการลงโทษโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่เป็นภาววิสัย (objective) หมายถึง พฤติการณ์แห่งคดี เช่น จำเลยลักทรัพย์ ราคาแพงควรได้รับโทษหนักกว่าจำเลยที่ลักทรัพย์ราคาไม่แพงเท่านั้น โดยไม่ได้มีข้อเท็จจริงที่เป็นอัตวิสัย (subjective) หมายถึง ความชั่วร้ายของจำเลย เช่น จำเลยเป็นหัวโจกหรือเป็นเพียงมือฉลุตัวประกอบ เป็นต้น และการมียึดถือแบบตายตัวทำให้ดุลพินิจผู้พิพากษาถูกทำลายและไม่สามารถปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคนได้และควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแนวทางการลงโทษผ่านคณะกรรมการการลงโทษอย่างในประเทศอังกฤษและเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบเพื่อรักษาไว้ซึ่งสมดุลระหว่างการสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้นในคำพิพากษากับการรักษาดุลพินิจของผู้พิพากษา⁷¹ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีน้ำหนักและผู้เขียนในฐานะส่วนตัวเห็นว่าสมควรที่จะได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการลงโทษเคียงคู่ไปกับการรักษาความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ ทั้งนี้ ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มีบทบังคับว่าผู้พิพากษาจะพิพากษาลงโทษหรือใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีแก่เด็กหรือเยาวชนนั้นได้ต่อเมื่อได้ทราบรายงานซึ่งประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงที่เป็นภาววิสัยและอัตวิสัยของผู้กระทำความผิด รวมถึงข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้เสียหาย ในคดีอาญาที่ราษฎรหรือประชาชนเป็นผู้เสียหายและความต้องการของผู้เสียหายตลอดจนความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีแก่เด็กหรือเยาวชน

⁷⁰ ภรณ์ เกราะแก้ว, เล่าเรื่องคดีอาญา : การใช้ดุลพินิจในการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ และเงื่อนไขในการคุมประพฤติจำเลย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564), หน้า 107-109.

⁷¹ ปกป้อง ศรีสนิท, การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบศาล : การจัดทำและการเปิดเผยยึดถือในคดีอาญา [ออนไลน์], 28 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/sentencing-guideline-in-criminal-case/>

จากผู้อำนวยการสถานพินิจเสียก่อน⁷² และโดยที่สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระในขณะที่สถานพินิจเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม สถานพินิจจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับสำนักงานศาลยุติธรรมในแง่หนึ่งจึงสามารถทำหน้าที่เสมือนตัวแทนประชาชนที่สร้างสมดุลและส่งเสริมมาตรฐานการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการลงโทษผ่านรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีแต่ละคดีให้มีความเหมาะสมนั่นเอง ซึ่งในทางปฏิบัติรายงานของสถานพินิจ มีข้อเท็จจริงที่ละเอียดรอบด้านทั้งในด้านภาววิสัยและอัตวิสัยและมีส่วนมากต่อการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

5. บทสรุป

ผู้เขียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวว่า แม้จะเป็นระยะเวลาที่ยังไม่นานนักพบว่าคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดนั้นจากรายงานของสถานพินิจ พบว่าเด็กและเยาวชนที่ก่อเหตุโดยมากมีพื้นฐานครอบครัวที่บิดามารดาแยกทางกัน เด็กหรือเยาวชนต้องอาศัยกับบิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือบุคคลในครอบครัวอื่น เช่น ปู่ย่าตายาย หรืออาจกลายเป็นเด็กเร่ร่อน⁷³ นอกจากนี้สาเหตุอันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนก่อเหตุแม้จะพักอาศัยกับบิดามารดาและมีครอบครัวที่อบอุ่นพร้อมหน้าก็ตามแต่ด้วยบิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องทำงานไม่มีเวลาเลี้ยงดูใกล้ชิด ขาดมาตรการที่จะควบคุมดูแลชี้แนะเด็กและเยาวชนหรือเลี้ยงดูผิดวิธี ฯลฯ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันจนถูกชักจูงจากเพื่อนฝูงหรือสิ่งแวดล้อมอื่นรอบตัว เช่น ชุมชน โรงเรียน หรือสื่อออนไลน์ได้ง่าย จึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กและเยาวชนไม่ได้เปรียบเสมือนผ้าขาวดั่งที่เคยเปรียบเปรยกันในสังคมมายาวนาน แต่เกิดมามีความแตกต่างกันตั้งแต่กำเนิดเปรียบเสมือนผ้าสีพื้นที่แตกต่างกัน⁷⁴ เด็กและเยาวชนบางคนเป็นสีโทนร้อน

⁷² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ มาตรา 131

⁷³ จากสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า เด็กและเยาวชนจำนวน 14,241 คดี จาก 21,764 คดี คิดเป็นร้อยละ 65.43 มีพื้นฐานครอบครัวที่แยกกันอยู่ ร้อยละ 25.97 พักอาศัยกับญาติพี่น้อง ร้อยละ 23.23 พักอาศัยกับมารดา

⁷⁴ ปันณภัต ธนธริยาไพศาล, *จริงหรือไม่ “เด็กเปรียบเสมือนผ้าขาว”* [ออนไลน์], 8 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.netpama.com/Library/detail/104>

บางคนเป็นสีโทนเย็นซึ่งเปรียบเสมือนพื้นฐานอารมณ์และจิตใจที่ติดตัวมาแต่เกิดอันเป็นธรรมชาติทำให้เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีพื้นฐานแตกต่างกัน ตอบสนองต่อปฏิกิริยาแตกต่างกัน แม้จะเกิดมาในครอบครัวหรือสิ่งแวดล้อมเดียวกันก็อาจมีพฤติกรรม นิสัยใจคอ ตอบสนองต่อปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันเป็นพื้นฐานโดยมีครอบครัว สิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคมคอยแต่งแต้มลวดลายโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้นบนผ้าสีพื้นเหล่านั้น จริยอยู่ที่ครอบครัว และสภาพแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนแต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดีจะต้องกลายมาเป็นผู้กระทำผิดทุกราย ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะตัวเด็กหรือเยาวชนเองที่เลือกจะกระทำผิดทั้งที่มีทางเลือกอื่น แต่นั่นก็เป็นเพราะว่าครอบครัว และสภาพแวดล้อมมีผลต่อ “การสร้างภูมิคุ้มกัน” ให้เด็กและเยาวชนในการตอบสนองต่อปฏิกิริยาหรือสิ่งเร้า เมื่อเด็กและเยาวชนมีพื้นฐานแตกต่างกันแล้วการเลี้ยงดูหล่อหลอมของครอบครัวโดยใช้มาตรวัดในสังคมอย่างเดียวกันว่าเด็กและเยาวชนต้องเรียบร้อยแบบผ้าที่พับไว้หรือเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมมีหน้าที่ 10 ประการจึงจะถูกเรียกขานว่าเป็นเด็กเอ๋ยเด็กดี รวมถึงเปรียบเทียบกับเด็กและเยาวชนคนอื่นในสังคมอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ทั้งตัวเด็กและเยาวชนเองและสังคมโดยรวม ดังนั้น นอกจากการเลี้ยงดูเอาใจใส่ใกล้ชิดแล้วการรู้และเข้าใจธรรมชาติของเด็กนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกัน การมีลูกเมื่อพร้อมจึงอาจยังไม่เพียงพอเท่ากับการมีลูกแล้วต้องพร้อม คือ พร้อมที่จะเข้าใจธรรมชาติของเด็กและเยาวชนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

จึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงมีสองสถานะ คือ สถานะที่เป็นผู้กระทำผิดทางอาญาและผู้ถูกกระทำผิดอาญา หรือ “เหยื่อ” ของสังคม เพราะการที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดโดยแท้จริงแล้วมิใช่เป็นเพราะเด็กหรือเยาวชนอย่างเดียว แต่ครอบครัว สิ่งแวดล้อม ชุมชนสังคมก็มีส่วนอยู่ด้วย ดังนั้น จึงไม่ใช่แค่ครอบครัวเท่านั้นแต่เป็นหน้าที่ของชุมชน สังคม และรัฐ ที่จะต้องช่วยกันดูแลประคับประคองและมีส่วนรับผิดชอบหาทางแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้ถูกต้องด้วยมุมมองที่สมดุลและเข้าใจมากยิ่งขึ้นไม่ว่าด้วยการเลี้ยงดูสวัสดิการด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ รวมถึงกระบวนการในชั้นศาล และเมื่อผู้อ่านได้ทราบแนวคิดที่มาของการจัดตั้งศาลเยาวชนในประเทศไทยรวมถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในชั้นจับกุม สอบสวน การพิจารณาคดีที่แตกต่างจากศาลผู้ใหญ่แล้ว ในชั้นพิพากษาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดมีมาตรพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือพิพากษาคดีลงโทษเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ เหตุใดจะต้องมีมาตรการพิเศษเช่นนั้นและในความเป็นจริงแล้ว

มาตรการพิเศษเหล่านั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้แท้จริงหรือไม่ เพียงใด ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- ทัดเทพ จันทรมณีกุล, อิทธิพลของการเปิดรับ และทัศนคติต่อแฮชแท็กซีรีส์บนทวิตเตอร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชมซีรีส์ไทยของกลุ่ม Generation Y และ Z, วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565).
- ไทยรัฐออนไลน์, ช็อกสังคม ด.ญ.14 ข่าแม่ บงการวางแผนแพนหนุ่มวัย 16 พี่ชายสาหัส [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/central/2363512>
- บุญเพราะ แสงเทียน, กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัวแนวประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, 2546).
- ปกป้อง ศรีสนิท, การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบศาล : การจัดทำและการเปิดเผยคดีอาญา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/sentencing-guideline-in-criminal-case/>
- ปพนธีร์ ธีระพันธ์, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยลิงค์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย, วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562).
- ประธาน วัฒนาวณิชย์, กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การศึกษาเปรียบเทียบบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2530).
- ปันณภัส ธนอริยาไพศาล, จริงหรือไม่ “เด็กเปรียบเสมือนผ้าขาว” [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.netpama.com/Library/detail/104>
- พัลลภ พิสิษฐ์สังขการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ใน หนังสือครบรอบ 2 ปี ศาลจังหวัดจันทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: พิกษ์การพิมพ์, ม.ป.ป.).
- ภรณ์ เกราะแก้ว, เล่าเรื่องคดีอาญา : การใช้ดุลพินิจในการรอกำหนดโทษหรือการรอกำหนดโทษ และเงื่อนไขในการคุมประพฤติจำเลย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564).

- มาตราลักษณะ เสริมธาตุกล, การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกฎหมายไทย, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 48 ฉบับที่ 4 (ธันวาคม 2562).

- มาตราลักษณะ ออรั้งโรจน์, กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551).

- รัสรินทร์ ใน ผู้จัดการออนไลน์, Review ซีรีส์ : “หญิงเหล็กศาลเยาวชน - Juvenile Justice” ผู้พิพากษาทำชนอาชญากรเด็ก [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/drama/detail/9650000025225>

- ศูนย์ปฏิบัติการกรม, สถิติจำนวนเด็กและเยาวชนในสถานควบคุมทั่วประเทศ ณ วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2565 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.appdjop.djop.go.th/djopsupport/warroom2/warroom1.htm>

- สหรัญ กิติ ศุภการ, หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2563).

- หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปรชานิติ, 2495).

- Ivita Gogua, Juvenile Delinquency - Causes, Prevention, and the Ways of Rehabilitation [Online], Source: <https://www.penalreform.org/blog/juvenile-delinquency-causes-prevention-and-the-ways-of/>

- Korea Legislation Research Institute, Juvenile Act, 2015 (Act No. 13524/2013) [Online], Source: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=37128&lang=ENG

- Netflix Thailand, Juvenile Justice Highlight - สุดพีค! เป็นเด็ก ฆ่าคนไม่ติดคุกจริงหรือไม่! [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=spkY0LCdSn8>

- Netflix, Netflix คืออะไร [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://help.netflix.com/th/node/412>

- UNICEF, **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.unicef.org/thailand/what-is-crc>

- William Kim, **Much Needed Reformation in South Korea's Juvenile Act** [Online], Source: <https://www.cardozociclr.com/post/much-needed-reformation-in-south-korea-s-juvenile-act>

- Yoon Min-sik, **Korea asks: what age is too young to be a criminal?** [Online], Source: <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220329000666>